

En forudsigelse om præstebestanden

Af Per Salomonsen

I 1969-årgangen af Kirkehistoriske Samlinger offentliggjorde jeg en artikel om »Studieforløbet ved de teologiske fakulteter og tilgangen til præsteembeder i den danske folkekirke til 1980«[1]. Denne prognose blev i duplikeret form udsendt allerede i april 1968 og havde året 1966/67 som sit seneste udgangspunkt.

I 1969 blev der af kirkeministeriet nedsat et udvalg vedrørende præstemangelen. Efter opfordring af dette udvalgs formand, biskop Dons Christensen, har den religionssociologiske afdeling på Institut for Dansk Kirkehistorie ved Københavns Universitet udarbejdet en revision af den ovenfor nævnte prognose. I det følgende betegnes beregningen fra 1968 for »prognosen«, mens nærværende beregning betegnes »revisionen«.

Resultatet af revisionen er følgende:

1: For årene 1967/68 og 1968/69 er der konstateret et relativt stort frafald fra de teologiske studier. Dette frafald afviger signifikant (d.v.s. at det giver en vis nærmere defineret mening at sige, at afvigelsen ikke er tilfældig) fra det frafald, der er lagt til grund ved udarbejdelsen af prognosen.

Følgende tabel er udarbejdet på grundlag af udviklingen i antallet af teologistuderende ved Københavns og Århus' universiteter fordelt på mænd og kvinder for 1967/68 og 1968/69. Tabellen sammenligner det faktiske frafald i året 1967/68 med det frafald, der kunne forventes på grundlag af prognosen (p. 132):

[1] Kirkehistoriske Samlinger 1969, side 218–235. Artiklen blev også udsendt som særtryk på kirkeministeriets foranledning. Særtrykket er på forsiden mrk. med artiklens titel samt »Særtryk af Kirkehistoriske Samlinger, syvende række, 7. bind 1. hæfte, 1969«.

[2] Tabel 9 i artiklen.

		antal stu- derende 1967	forventet frafald	faktisk frafald	χ^2 (1)	signifi- kans- niveau
København	mænd	307	22.09	36	8.75	$p < 1\%$
	kvinder	149	20.47	40	18.65	$p < 1\%$
Århus	mænd	231	17.94	28	5.67	$p < 5\%$
	kvinder	85	10.85	10	0.06	—
i alt		772	71.35	114	25.5	$p < 1\%$

Frafaldet i prognosen var beregnet på grundlag af et temmelig fast frafaldsmønster i perioden 1952/1966[2]. Det faktiske frafald i det år, der forløb mellem 1967/68-tallene og 1968/69-tallene, er signifikant større end det i prognosen forventede frafald både samlet, fordelt på de enkelte universiteter og fordelt på de enkelte køn – med undtagelse af århusianske kvindelige teologistuderende, der i forvejen udgør så langt det mindste antal. Den gruppe, hvor frafaldet har været størst, og hvor det adskiller sig mest fra det prognosticerede, er gruppen af kvindelige studerende ved Københavns Universitet.

Det totale frafald har været godt halvdanden gang så stort som det prognosticerede.

2: Antallet af teologiske kandidater har i årene 1967/68 og 1968/69 været noget mindre end beregnet i prognosen.

En sammenligning mellem det forventede og det faktiske antal kandidater viser følgende:

		1967/68		1968/69	
		forventet	faktisk	forventet	faktisk
København	mænd	25.33	27	22.63	21
	kvinder	6.25	5	6.16	4
Århus	mænd	14.12	9	18.38	16
	kvinder	4.30	1	4.55	2
i alt		50.00	42	51.72	43

Prognosens tal for kandidatproduktionen var beregnet på grundlag af den gennemsnitlige studietid og kandidatproduktion i 1952-

60[3]. Selv om den faktiske kandidatproduktion har været mindre, er ingen af forskellene signifikante.

3: Mens prognosen regnede med en stigning af antallet af nye studerende ved de teologiske fakulteter, har der faktisk været et fald i stedet for. Prognosen beregnede antallet af kandidater ud fra en studentertilgang på 90 mandlige og 60 kvindelige pr. år. I 1968 kom der 82 mandlige og 46 kvindelige.

4: Der er på grundlag af det allerede nævnte en lang række muligheder for revision af prognosen. Det er umuligt på en (statistisk) rimelig måde at forudsige antallet af nye teologiske studenter. En forudsigelse må bero på et højst personligt skøn. Jeg har valgt ikke blot at beskæftige mig med en enkelt mulighed, men med følgende 4:

Mulighed A: 60 mandlige og 40 kvindelige nye teologistuderende pr. år; frafald som beregnet i prognosen.

Mulighed B: 75 mandlige og 50 kvindelige nye teologistuderende pr. år; frafald som beregnet i prognosen.

Mulighed C: 90 mandlige og 60 kvindelige nye teologistuderende pr. år (altså som i prognosen med undtagelse af, hvad der faktisk er sket siden prognosens udarbejdelse); frafald som i prognosen.

Mulighed D: 75 mandlige og 50 kvindelige nye teologistuderende pr. år; frafaldet halvanden gange så stort som i prognosen.

Hvis man ser disse 4 muligheder ved siden af hinanden og ved siden af prognosen, får man følgende:

Antallet af teologiske kandidater ved Københavns og Århus' Universiteter til 1980[4].

	af nuværende bestand		af ny tilgang		i alt		
	mænd	kvinde	mænd	kvinder	mænd	kvinder	i alt
ifølge prognosen	406	151	242	127	649	279	928
ifølge mulighed A	429	156	130	68	559	224	783
ifølge mulighed B	429	156	162	85	591	241	832
ifølge mulighed C	429	156	194	103	624	258	882
ifølge mulighed D	390	134	124	56	515	191	706

[3] Tabel 10 i artiklen.

[4] Tilsyneladende fejl i sammentællingerne skyldes, at de enkelte tal er afrundede

Beregner man antallet af nye præster i folkekirken efter samme principper som i prognosen og efter de 5 muligheder, der er opstillet i omstående tabel, får man følgende:

Antal nye præster med teologisk embedseksamen
i løbet af året

	ifølge prognosen	ifølge mulighed A	ifølge mulighed B	ifølge mulighed C	ifølge mulighed D
1967	34.0	34.0	34.0	34.0	34.0
1968	34.3	32.3	32.3	32.3	32.3
1969	34.7	30.1	30.1	30.1	30.1
1970	36.3	33.4	33.4	33.4	33.1
1971	38.7	36.3	36.3	36.3	35.5
1972	39.6	38.9	38.9	38.9	37.1
1973	43.3	41.7	41.7	41.7	38.9
1974	45.2	42.8	42.9	43.0	38.8
1975	45.4	42.0	42.6	43.3	37.0
1976	44.6	39.4	41.2	42.9	34.7
1977	44.2	36.6	39.9	43.1	32.8
1978	44.0	34.9	39.1	43.4	31.7
1979	43.9	34.0	38.8	43.6	31.4
i alt	528.2	476.4	491.2	506.0	447.4

I prognosen beregnedes en præstemangel i 1980 på ca. 380. Her-til skulle lægges afgangens af præster til andre erhverv, som det var meget vanskeligt at forudsige. Der var i prognosen heller ikke taget hensyn til, at der måske i årenes løb ville opstå en difference mellem nyoprettede præsteembeder og nedlagte præsteembeder. Hvis der skal oprettes flere embeder i takt med befolkningsudviklingen, må tallet lægges til prognosens præstemangel. Der var heller ikke taget hensyn til tilgangen af ikke-teologer. Denne kunne ikke forudsiges allerede af den grund, at man kunne forvente præstemangelen imødegået netop ved en sådan tilgang.

Sætter man præstemangelen ifølge prognosen til ca. 380 i 1980, bliver den ifølge mulighed A ca. 430, ifølge mulighed B ca. 420, ifølge mulighed C ca. 410 og ifølge mulighed D ca. 460.

Revisionen viser altså, at den i prognosen beregnede præstemangel skal forøges med 30 til 80. Dette kan synes at være en temmelig ringe stigning, men det skyldes, at bevægelsen i antallet af

teologistuderende og i antallet af kandidater fra 1968 kun kan nå at få en ganske lille indflydelse på det samlede antal præster inden 1980. Det varer jo immervæk ca. 8 år, inden en ny student kan blive præst. Den ringe stigning i forhold til prognosen skyldes også, at en relativt stor del af det øgede frafald fra studierne og af nedgangen i tilgangen til studierne skyldes kvinder. Prognosen havde nemlig kun beregnet halvt så stor mulighed, for at kvindelige, teologiske kandidater bliver præster, som for at mandlige, teologiske kandidater bliver det.

Revisionen kan også udtrykkes på følgende måde: Det samlede antal akademisk uddannede præster i den danske folkekirke vil gå ned med ca. 25 om året.

Det kan tilføjes, at der hverken i prognosen eller i revisionen kan spores nogen tegn til, at præstemangelen vil blive mindre efter 1980.

Som jeg allerede skrev det i artiklen om prognosen, er det ikke en videnskabelig opgave at fremsætte bemærkninger om det ønskelige. En prognose – og dermed også denne revision – fremtræder i formen: Såfremt de og de forudsætninger holder stik, og de og de lovmæssigheder gælder, vil der ske det og det i fremtiden. Prognosen kan godt give baggrund for en ændring af de fremtidshændelser, der er forudsagt i den, men den kan ikke sige noget om det ønskværdige i en ændring. En prognose om præstemangel er derfor indifferent over for, om præstemangel er ønskværdig eller uønskværdig, og derfor også indifferent over for, om den bør afhjælpes, og over for de eventuelle midler hertil. Alt dette afhænger af politiske vurderinger. Hvis den politiske vurdering skulle gå ud på, at den præstemangel, der her er forudsagt indtil 1980, bør afhjælpes, kan prognosen alligevel hjælpe lidt. Den siger nemlig, at hvis man vil gøre noget ved præstemangelen inden 1980, batter det kun meget lidt at forøge studietakten, lave nye studieordninger, lave propaganda på gymnasier etc. Alt dette kan have værdi iøvrigt, men det når i gunstigste fald kun at virke ganske minimalt afhjælpende på præstemangelen inden 1980. Vil man *det*, må der andre midler til, forslagsvis: Sammenlægning af embeder, hurtig tilgang af korttidsuddannede, ikke-teologiske præster, oprettelse af deltidsstillinger og/eller aflastning af præsterne ved hjælp af anderledes kvalificeret personale, f.eks. til konfirmandundervisning.